




SELVITYS ERIKOISKIRJASTOJEN KÄYTTÄMISTÄ ASIASANASTOISTA JA LUOKITUKSISTA

Anne Holappa, STKS:n Erikoiskirjastojen työryhmä
14.5. 2014 Tieteiden talo



Kyseily

- Tarpeet: tämän koulutuspäivän suunnittelu
- Samalla kartoitus nykytilanteesta
- Kysely vastattavana ajalla 15.1.-15.2. 2014
- Vastauksia 33 kpl -> ? %
- Erikoiskirjastot – mitä ne ovat?

<http://www.kirjastot.fi/fi-FI/kirjastot/erikoiskirjastot/>

“Huom! Tässä on vain pieni osa sadoista erikoiskirjastoista”



Keitä me olemme?

Mitä me tarvitsemme?

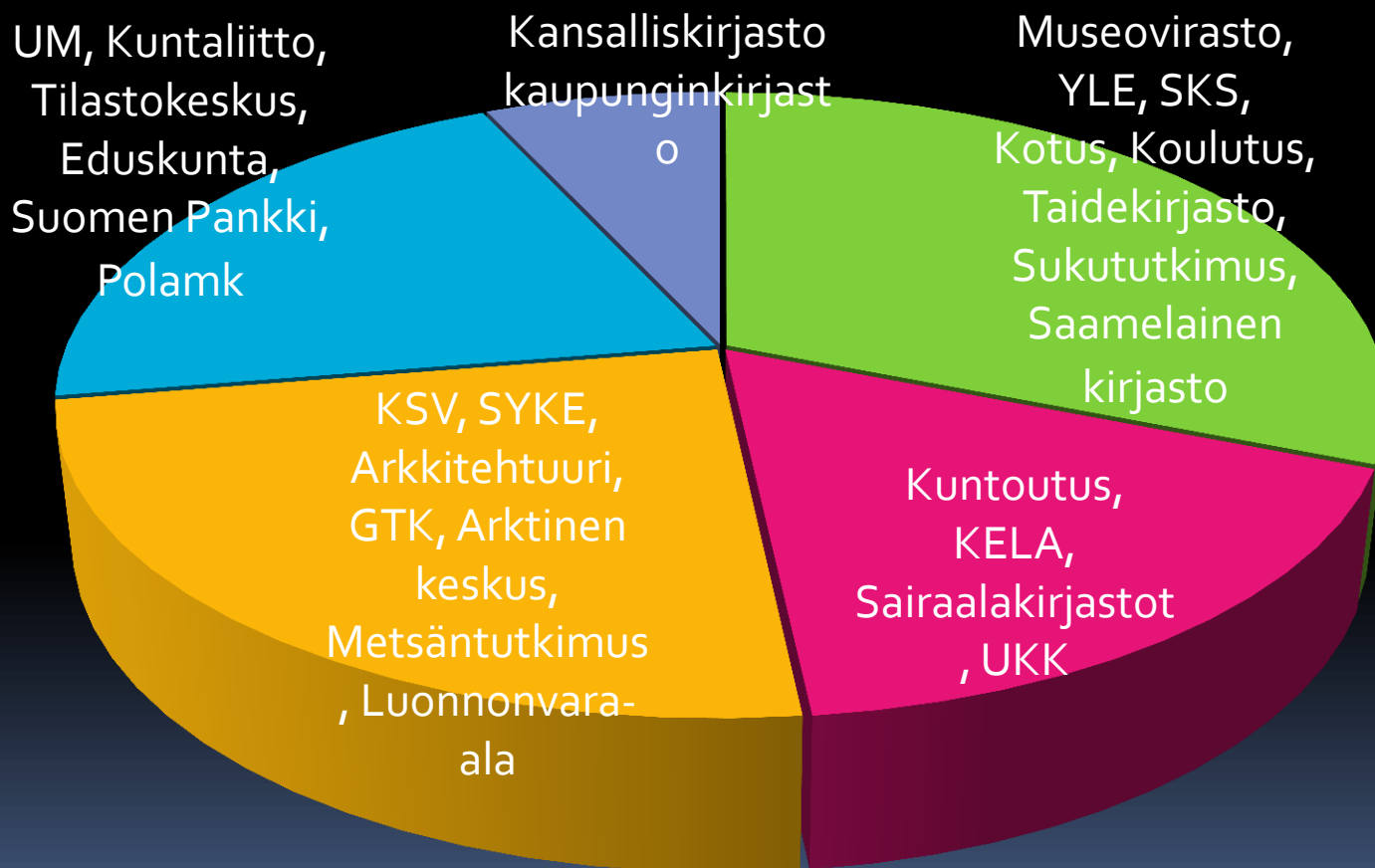
Suhteemme ontologioihin?



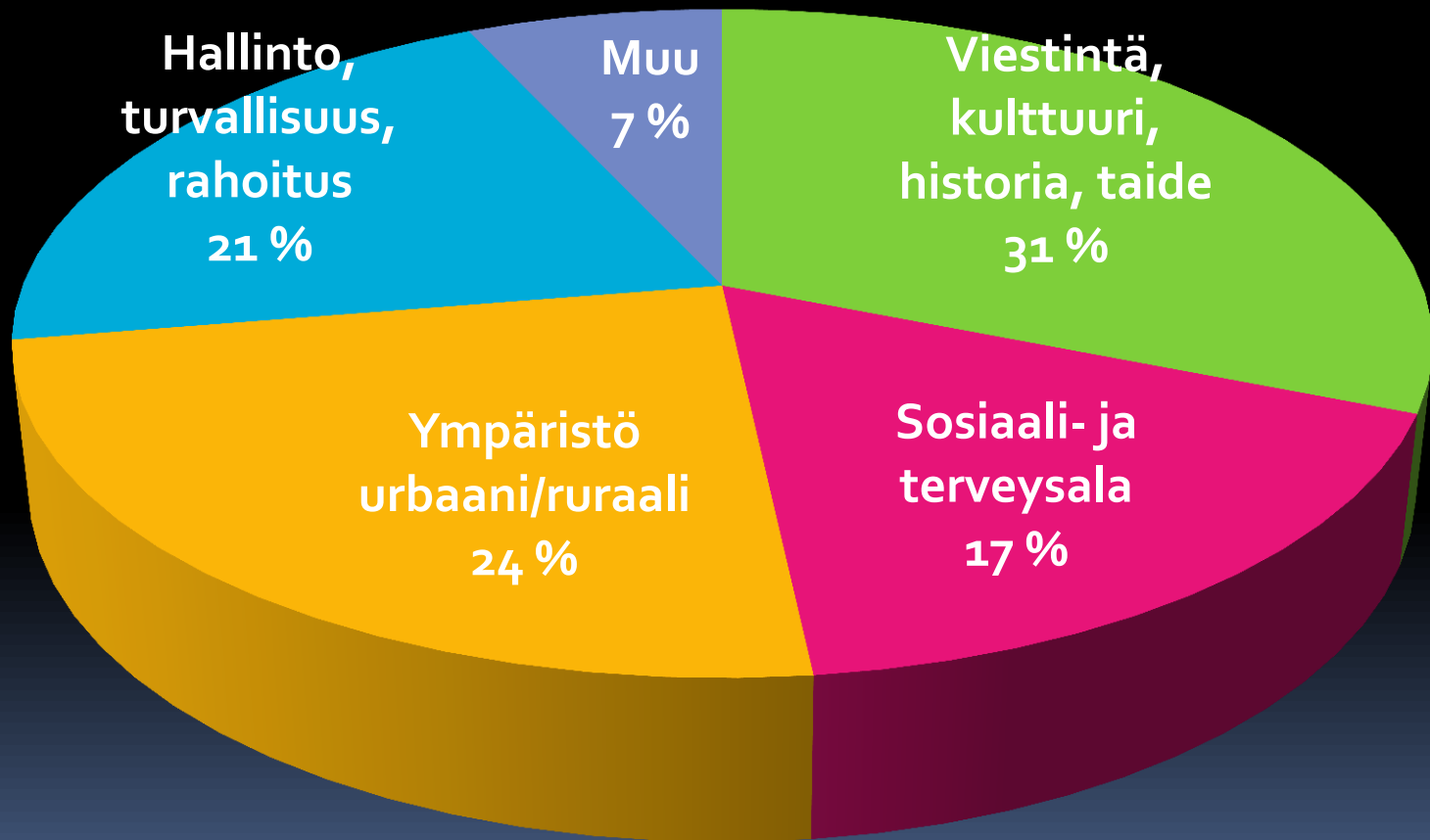


Keitä me olemme?

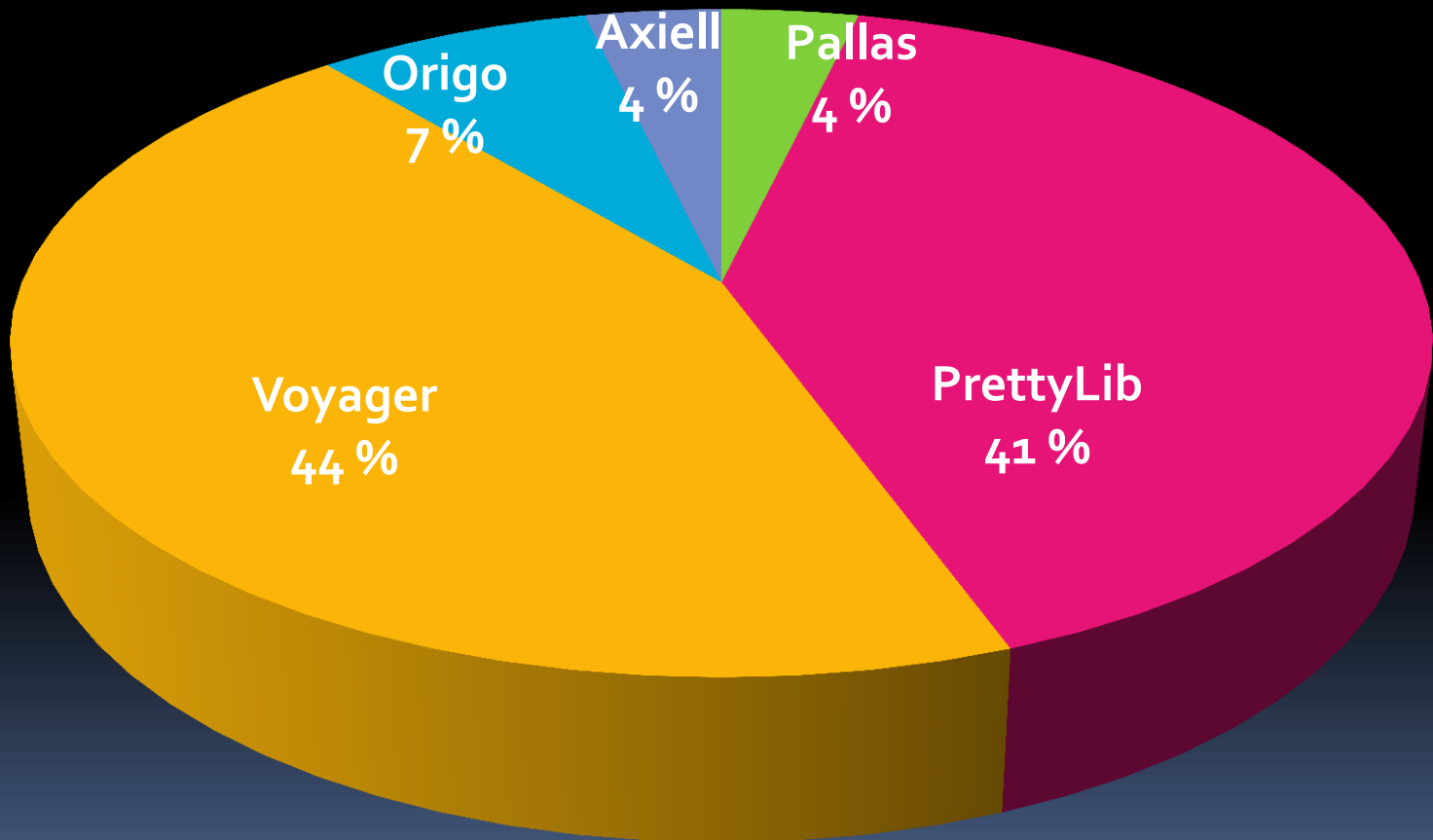
Vastanneiden kirjastojen toimialat



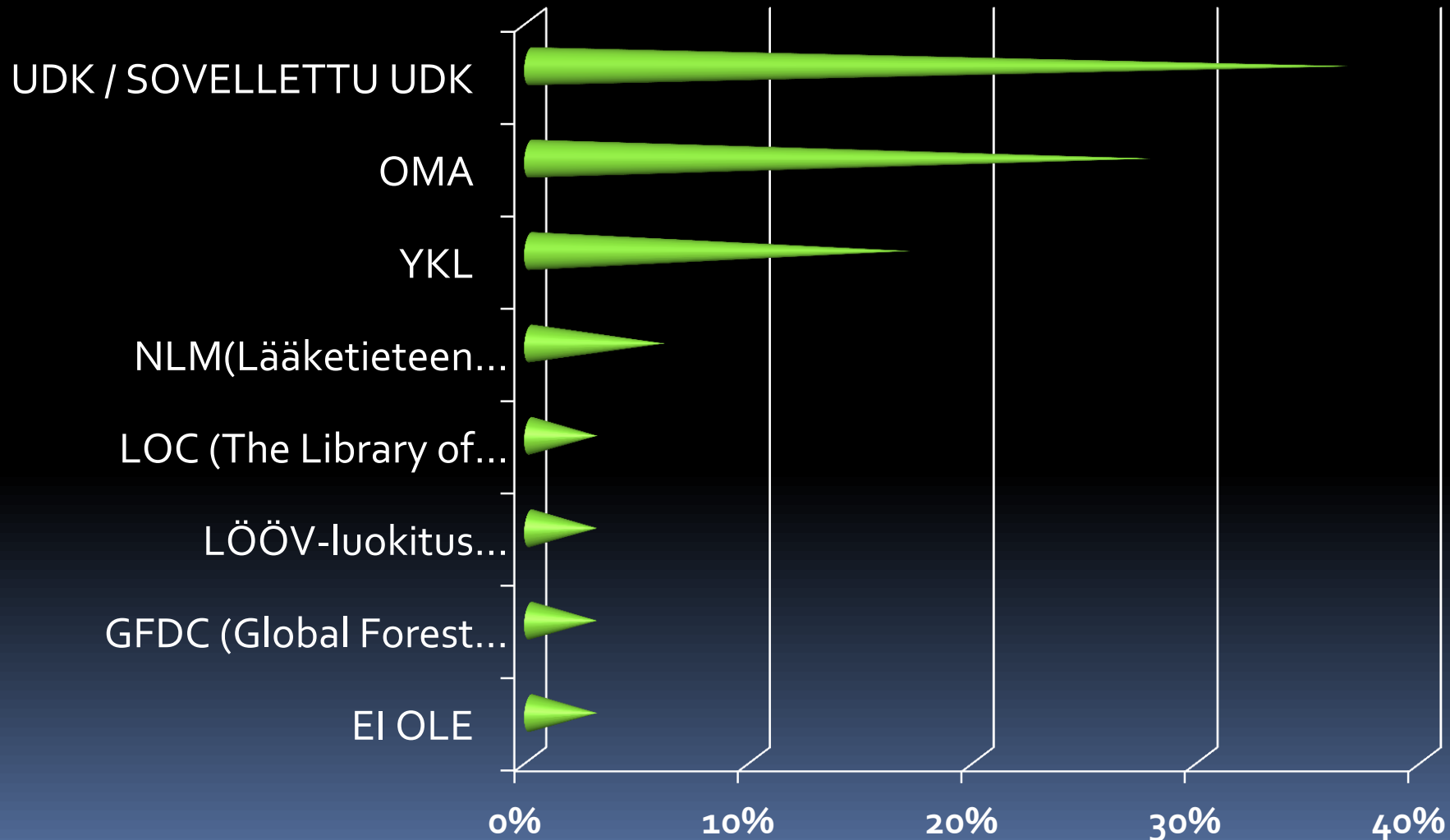
Vastanneiden kirjastojen toimialat



Vastanneiden kirjastojen kirjastojärjestelmät

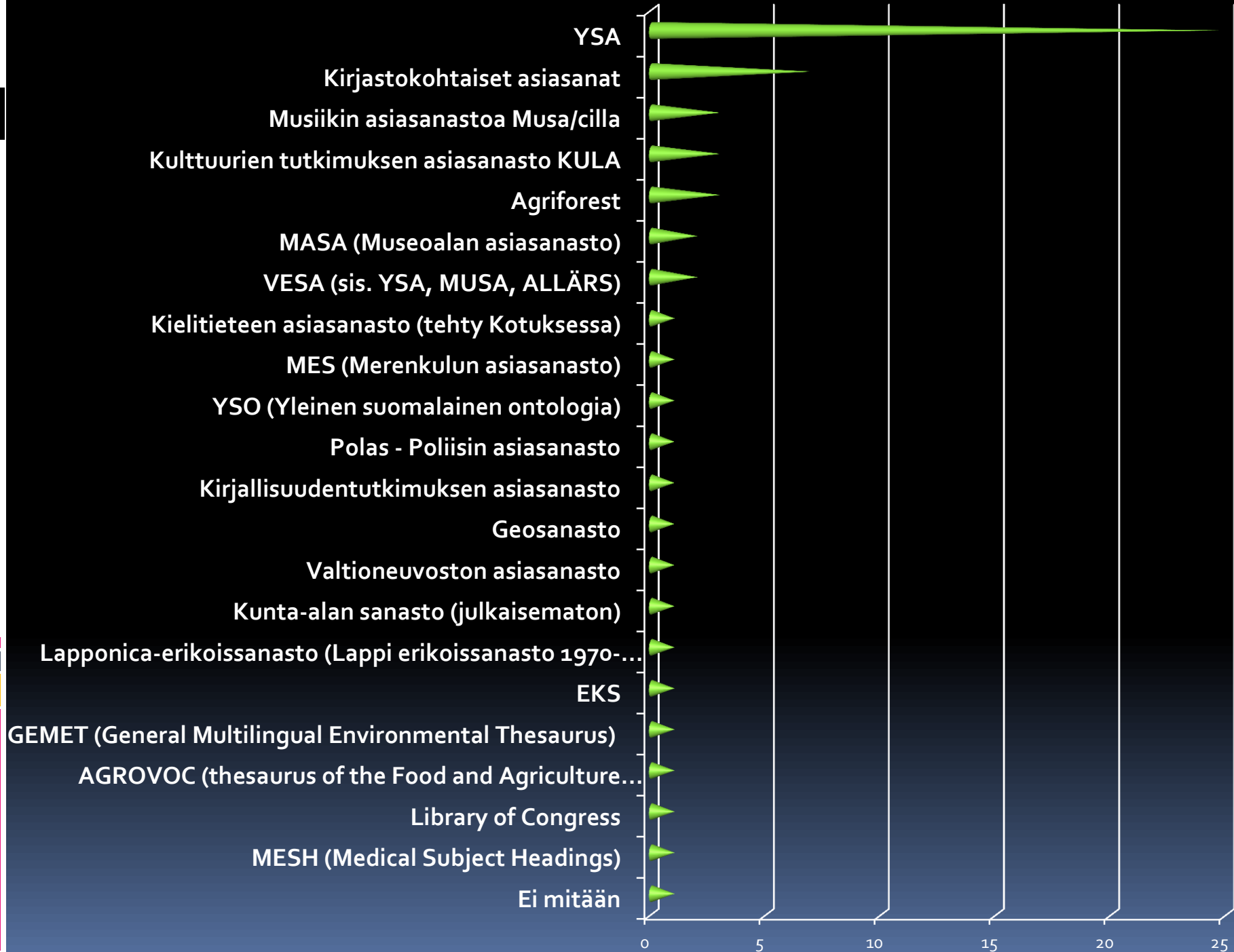


Vastanneiden kirjastojen luokitusjärjestelmät



Primääriluetteloitinta ja -
sisällönkuvailua vai
kopioluetteloitinta?

- **KYLLÄ 94%**
- Ensisijaisesti kuitenkin
poiminta/kopioluettelointi 1/5
- **EI 6 %**



Vastanneiden kirjastojen asiasanastot

- Suurimmalla osalla käytössä useampi asiasanasto (esim. YSA ja jotain muuta)
- 20 asiasanastoa + 7 kirjastokohtaista asiasanastoa -> lähes jokaisella vastaajakirjastolla oma asiasanastokombinaationsa
- 1 kpl YSO
- 1 kpl YSA/ONKI

Vastanneiden kirjastojen omat asiasanat? PrettyLibille plussaa

- **PrettyLibin avainsanat**, johon voidaan kirjata vapaita termejä ja joista sitten voidaan termi myöhemmin harkita siirrettäväksi varsinaiseen asiasanastoon.
- + Tämä on hyvä ja joustava menettely ja helpottaa asiasanoitusta, kun vapailla termeillä pystyy kuvailemaan sisältöjä, jos rajatun asiasanaston termit eivät riitä. Samalla kertyy termipankkia, josta sitten valita asiasanastoon lisäyksiä ajoittain.

Kirjastojen omat asiasanat;
milloin niihin päädytään?

- Mitä ei löydy sanastoista, esim. uusia
ilmiöitä

Isäntäkuntamalli

kotikuntoutus

'puhtaan kehityksen mekanismi' apevaunut

monikamerakuvaus palvelutarve

antifouling (kiinnittymisenestoaineet)

eleohjaus

USD

VAR

Kirjastojen omat asiasanat; milloin niihin päädytään?

- **Asiakastarpeen mukaan**

Meille keskeisten sukukirjojen kuvailuun asiakkaat kaipaavat erityisesti avainsanoja eli kohdehenkilöiden ja sukujen nimiä, jotka ovat siis meillä nykyisin avainsanastossa.

Avainsanoihin menee usein käytännössä eniten aikaa sisällönkuvailussa.

Vastanneiden kirjastojen omat asiasanat? Joita ei löydy valmiista sanastoista


- **Uusien asiasanojen ehdottaminen YSAan**
*"viherseinät" tuli esiin mm. opinnäytetyössämme
2012 ja nyt se onkin jo mukana YSAssa*
- **Asiasanojen hakeminen kansainväliseltä
tasolta**
*Asiasanoja haemme IAEA:n eli Kansainvälisen
Atomienenergiajärjestön INIS-Thesauruksesta*



Mitä me tarvitsemme?

Millaiselle sisällönkuvailun ohjeistukselle tietopalvelussanne olisi tarvetta?

- Johdonmukaisuutta edistävä ohjeistus.
- Indeksointikielen ohjeistus (milloin yksikkö tai monikko, milloin verbi tai substantiivi) jne.
- Keskitason luetteloinnin käytännönläheinen ohjeistus: suomalaisten luettelointisääntöjen tulkitseminen on joskus hankalaa



Millaiselle sisällönkuvailun
ohjeistukselle
tietopalvelussanne olisi
tarvetta?

- Tulevaisuuteen valmistautumisohje -
keskeiset asiat ja vähimmäisvaatimukset
selkeästi esitettyinä

Millaiselle asiasanastolle tietopalvelussanne olisi tarvetta?

- Biotalouden aika ja ehkä ylipäänsä ammattikorkeakoulujen soveltavuus tuo tarpeen monitieteiselle sanastolle. Myös tekniikan alalla on ilmeisesti tarvetta kattavalle sanastolle
- Kunta-alan sanaston saattamiseen laajemmin käytettävään muotoon
- YSAan tilasto- ja kansantaloustermejä

Millaiselle asiasanastolle tietopalvelussanne olisi tarvetta?

- Tarkempi arkkitehtuurin alan sanasto
- Kasvatustieteinen asiasanasto
- Filosofian asiasanasto
- Lääketieteen erikoisalot vielä tarkemmin
- Taloustieteen asiasanasto, joka olisi yksityiskohtaisempi terminologialtaan kuin YSA
- Monikielinen thesaurus saamelaisaineiston indeksointiin

Muita tarpeita ja ongelmia: resurssit

- Henkilökunnan puute
- Oma luokitus edistää sisällönkuvauksen johdonmukaisuutta, mutta vie työaika
- Miten kuvailla suomeksi uusi ilmiö tai termit, jotka tulevat ensimmäisiä kertoja esiin? Sisällönkuvailua erikoisalalla tehdään usein yksin, jolloin ilmiöistä ei voi etsiä yhteistä näkemystä.
- Haaveemme on päästä joskus YSOon. Toivottavasti YSOon pääsyyn vain saisi joltain taholta rahoitusta.

Muita tarpeita ja ongelmia:

YSA

- Muutosten hallinta, kun YSA on laajentunut ja tarkentunut - uusien asiasanojen hiffaaminen ihan ylipäätään, puhumatta niiden käyttöönottamisesta vaikkapa takautuvasti. Vanhan termin korvaaminen on sinänsä helppoa kirjastojärjestelmässä, mutta vanhan kuvailun täydentäminen hyvällä, uudella asiasanalla ei. Ehkä ontologioista on jatkossa apua.

Muita tarpeita ja ongelmia:

UDK

- Asiasanoituksen tilalla UDK-luokitus: ongelmia aineistojen haussa
- UDK kaipaisi päivitystä – etenkin yhteiskunnallisilla aloilla:
 - Kuka tekee, kuka rahoittaa?

Muita tarpeita ja ongelmia:

UDK

- Jaakko Tuohiniemi, Sisällönkuvailun asiantuntijaverkoston puheenjohtaja
- Kysely 03/14 UDK:n käytöstä, tarpeesta UDK:n suomennoksen päivitettyyn versioon, ja vastaajaorganisaatioiden halukkuudesta osallistua UDK:n suomennoksen päivittämiseen
- *Osa vastaajista osoitti kiinnostuksensa osallistua suomennoksen päivittämiseen, joten ehkä joku innokas ryhmänvetäjä voisi saada tuosta juhtia käyttöönsä...*

Muita tarpeita ja ongelmia:

Melinda ja Fennica

- Liian paljon eri asiasanastoja käytössä Melindassa, joista kaikista löytyy sama perussanasto. Pitäisi sallia vain YSA ja vain siitä puuttuvat sanat muista sanastoista
- Kun myös kopioluetteloimme varsinkin Fennicasta, niin asiasanoitus saattaa olla siellä hyvin epätasaista. Joskus todella tarkkaa, joskus kaavamaisen suppeasti tehtyä. Valmiin asiasanoituksen täydentäminen on siten usein tarpeen.

Muita tarpeita ja ongelmia: monikielisyys

- Lapponica on käännetty saameksi mutta se on erikoissanasto joten monikielinen asiasanasto on päämäärä saamelaisaineiston yhteishaussa (kun se toteutuu)
- Järjestelmissä pitäisi saada saman käsitteen erikieliset termit linkitettyä keskenään, jolloin voisi hakea suomenkielisellä termillä ja löytää osumia, vaikka nimekkeellä olisi tallennettu vain englanninkieliset termit.



Suhteemme ontologioihin

Miten olet työssäsi ollut tekemisissä ontologioiden kanssa?



Ajatuksia ja kokemuksia ontologioista

- *Vaikeiden sanojen osalta ontologiat helpottavat näkemään yhteydet muihin paremmin*
- *Joskus on outoon asiaan saanut niistä apua, tietää mihin linkittyvät*

Millaisia asioita haluaisit tietää ontologioihin liittyen?

- Tarvitaan selkeitä **ohjeita** ontologioiden käytöstä.
- Miksi YSA ONKI-palvelun kautta käytettynä on niin **hidas**?
- **Erikoisterminologia**: Johonkin sisällönkuvailupulmiin on katsottu apua ontologioistakin, mutta koemme, että ne ovat vielä lapsenkengissä, eikä niistä ole ainakaan erikoisterminologiassa ollut apua.

Millaisia asioita haluaisit tietää ontologioihin liittyen?

- Kirjaston omat asiasanastot on ontologisoitu ONKI-hankkeessa, mutta niitä ei toistaiseksi ole käytetty sisällönkuvailussa. Haluaisimme kuulla erityisesti asiantuntijoiden ajankohtaisia näkemyksiä **ontologioiden käyttöönotosta kirjastojärjestelmissä**.
- Käytäntö varsinkin **PrettyLibiä** ajatellen kiinnostaa

Millaisia asioita haluaisit tietää ontologioihin liittyen?

- Kun ollut mukana palveluontologia-työryhmässä ja on toimitettu ehdotukset eteenpäin: Haluaisin tietää, **miten laajasti niitä käytännössä sovelletaan** esim. kirjasto-tietopalveluissa?
- Kun ontologiaan lisätään termi, **kuka ne ylä- ja alakäsitteet määrittelee?**
- **Miten ontologioita linkitetään keskenään** eli miten voidaan perustaa kapeampi erikoisalan ontologia ja sitten liittää se laajempaan?

Millaisia asioita haluaisit tietää ontologioihin liittyen?


- Olisi tarve ylläpitää ontologiaa, vaikka ei olla voyager-kirjasto - **ylläpitäjien rajaus** yliopisto/linna-kirjastoihin pitäisi poistaa.
- Ehkä kansalliskirjasto tuo pian saataville **selainpohjaisen ontologiatyökalun**

YHTEENVETO: TARPEET

- yleistä luettelointi- ja asiasanoitusohjeistusta ja -koulutusta
- mitä tulevaisuuden järjestelmät UKJ, Finna, KDK meiltä vaativat?
- tarve monitieteisille ja monikielisille sanastoille
- lisää erikoissanastoja

YHTEENVETO: MUITA ONGELMIA

- Resurssit
- Poimintaluetteloinnissa luetteloinnin epätasaisuus
- Mihin kaikkiin edellä mainittuihin asioihin ontologioilla voidaan vaikuttaa?

- 
- Ontologioiden hyöty?
 - Miten teen ontologian?
 - Miten käytän ontologiaa?
 - Miten se toimii eri kirjastojärjestelmissä?
 - Miksi toimii niin kuin toimii?
 - Mistä apua?



KIITOS!